

Som família: ms enllà de la llei

**Per Merc Falguera, educadora social i antroploga.
Membre i vocal de l'associació Famílies de
Lesbianes i Gais (FLG) i activista**

El dret a formar una família

“Tota persona té el dret a formar una família, amb independència de la seva orientació sexual o identitat de gènere. Hi ha diverses configuracions de famílies. Cap família no pot ser sotmesa a discriminació basada en l'orientació sexual o identitat de gènere de qualsevol dels seus integrants.”

Principi 24. Principis de Yogyakarta¹

En aquest article es farà una reflexió sobre els canvis legislatius produïts en els últims anys i la vivència que les famílies de lesbianes, gais, transsexuals, bisexuals, intersexe i queer (LGTBIQ) hem tingut. Aquests canvis han ocasionat una visibilització, un apropament i un enfortiment de la imatge i presència de les famílies de LGTBIQ en el conjunt de la societat catalana, així com, específicament, entre els membres de la comunitat LGTBIQ.

Aquest moment històric que estem vivint facilita la possibilitat de documentar un dels canvis més rellevants succeïts a la societat catalana i espanyola dels últims anys, a partir de la promulgació de les lleis que atorguen igualtat a les famílies homoparentals i homomarentals.

Canvis en el concepte de família

Els nous canvis en els models de família, acompanyats dels canvis legislatius, fan necessari un nou plantejament del mateix concepte de família. Aquests canvis legislatius no s'han traduït, encara, en els canvis socials que la societat del segle XXI demana, ja que encara queden alguns temes pendents per resoldre.

El qüestionament de l'heteronormativitat s la principal novetat que introduïm les persones homosexuals en les concepcions de família. La ruptura de l'heterosexisme, que actuava com un dels eixos de les relacions de parentiu, passar a formar part de l'hegemonia quan, el 2005, es legalitza el matrimoni entre persones del mateix sexe amb la reforma del Codi civil.

Quan parlem de nous models familiars, abastem un conjunt de tipus familiars que inclou les famílies biparentals de fet, les famílies homoparentals (de fet o en matrimoni), les famílies monoparentals i les famílies reconstituïdes. Fins i tot les formes de vida en família han canviat, i no solament la tipologia dels membres fundadors de les famílies. Aix, hi ha parelles que poden decidir no viure juntes, o no fer-ho permanentment. En aquests casos, cada un dels membres té el seu propi habitatge individual, i viuen sota el mateix sostre a estones ms o menys dilatades en el temps,

“Quan parlem de nous models familiars, abastem un conjunt de tipus familiars que inclou les famílies biparentals de fet, les famílies homoparentals (de fet o en matrimoni), les famílies monoparentals i les famílies reconstituïdes.”

Merc Falguera Ríos s educadora social en uns serveis socials bàsics d'atenció social primària. Llicenciada en antropologia social i cultural per la Universitat de Barcelona i interessada en la temtica del gènere. Casada i mare de tres filles: la Lila de 10 anys, la Cinta i la Maia, bessones, de 4 anys. Membre de l'associació de Famílies de Lesbianes i Gais de Catalunya (FLG)

(www.familieslg.org) des del seu inici, el 2001. Actualment s vocal de la seva junta directiva.

però tenint com a base el fet de viure sols. s el cas del fenomen conegut amb el nom de semicohabitaci o de *living apart together* (LAT), que es podria traduir per “vida en parella sense conviure”.

Com diuen Beck-Gernsheim,² la família unitària per a tota la vida ja no és la norma, sinó que esdevé un cas límit dins del ventall de possibilitats. En el fons, el procés d'individualització és el rerefons de la diversificació de models familiars, com ho és també la democratització de les societats occidentals i de les relacions entre els individus.

La invisibilitat de les famílies homoparentals es tradueix alhora en la invisibilitat de la realitat dels nostres fills i filles, de les nostres famílies nuclears i ampliades, en la inexistència de models de referència a l'espai de les representacions, de les interaccions verbals, etc., on únicament s'assumeix el model de família heterosexual, i encara, predominantment patriarcal.

La hipòtesi de la qual partim s que les pràctiques de les famílies LGTBIQ estan produint canvis i transformacions en la conceptualització de la família de la societat catalana. Aquestes transformacions es cristal·litzen en l'emergència de nous models familiars i en el qüestionament de conceptes com la sexualitat, l'organització de la reproducció biolgica i social i la divisió sexual del treball, entre d'altres.

Canvis en el marc jurídic

En els últims cinc anys hem viscut una sèrie de canvis en el marc jurídic, tant en el cas espanyol com en el català, que mai haguéssim pensat que es produïssin tan aviat. La

realitat social de les nostres famílies anava per davant del marc legislatiu del moment que ens va tocar viure. Nosaltres ja rem família abans de la llei, és a dir, ja teníem fills i filles abans que la llei reconegués legalment el dret dels infants a tenir dues mares o dos pares. Vam accedir a la nostra maternitat i paternitat per diverses vies: adopció nacional o internacional (en solitari), tècniques de reproducció assistida, per recomposició de famílies reconstituïdes, subrogació d'ter, etc.

Un dels primers canvis en el marc jurídic va ser la modificació del Codi civil,³ que va permetre el matrimoni i l'adopció a les lesbianes i els homosexuals espanyols. Aquest canvi va generar una forta opinió pública, tant a favor com en contra, del fet que dues persones del mateix sexe es poguessin casar i del fet que aquesta unió s'anomenés matrimoni. El debat al voltant del matrimoni va servir per visualitzar les parelles de lesbianes i de gais, moltes de les quals amb llargs anys de convivència i filles i fills com a projecte comú. Per aquesta mateixa visibilitat, moltes de les parelles homoparentals vam decidir accedir al matrimoni i fer cerimònies com a actes simbòlics de visibilitat de caire personal, familiar i social. Aquest fet permetia fer el camí de la invisibilitat a la igualtat formal, i aix accedir al reconeixement social de la nostra realitat familiar.

Uns mesos abans de l'aprovació del matrimoni, a Catalunya es van començar a fer algunes modificacions en el marc jurídic. Una de les primeres modificacions va ser la Llei 3/2005, de 8 d'abril, de modificació de la Llei 9/1998, del Codi de família, de la Llei 10/1998, d'unions estables de parella, i de la Llei 40/1991, del Codi de successions per causa de mort en el dret civil de Catalunya, en

L'ANÀLISI ■

matèria d'adopcio i tutela (DOGC núm. 4366 de 19.04.2005). Aquesta Llei va permetre als catalans coadoptar els seus fills i filles. Va eliminar les diferències quant a la possibilitat d'adopcio conjunta per parelles formades per persones del mateix sexe.

Aix, per exemple, les famílies de lesbianes que havíem

tingut filles i fills, com a projecte comú, que havíem hagut de registrar els nostres infants com a mares solteres, ja podem iniciar un procés d'adopcio. Aquest fet va suposar, d'una banda, un reconeixement legal a la nostra maternitat, i, de l'altra, una contradiccio tica, ja que havíem d'adoptar els fills que havíem fet nixer i creixer i que la llei no havia considerat com a fills nostres. Aix, moltes famílies vam passar de tenir tres llibres de família (el del casament i els dos com a mares solteres, ja que havíem tingut fills biològics per ambdues bandes), a tenir-ne un de sol: on ja constava el nostre matrimoni i les nostres filles reconegudes legalment i amb els cognoms corresponents a cadascuna de nosaltres. Aquest procés va suposar un cost econòmic elevat, quant a despeses d'advocat i procurador; alhora que un elevat cost emocional pel que suposava exposar-se i dependre de la celeritat dels tràmits judicials i de la sorpresa de molts jutjats, on desconeixien el tràmit i moltes vegades, per la mateixa desconeixença, el deixaven pendent durant més temps del desitjat.

Una altra llei que es va modificar va ser en relacio amb les successions: Llei 10/2008, de 10 de juliol, del llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions (DOGC núm. 5175, de 17.07.2008). Aquesta Llei modifica en la seva disposicio final tercera el Codi de família.

Finalment, es va modificar la Llei 25/2010, de 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família; (DOGC núm. 5686 de 5.08.2010). A diferència del Codi de família, aquest llibre acull les relacions familiars basades en formes de convivència diferents de la matrimonial, com les famílies formades per un progenitor sol amb els seus descendents, la convivència en parella estable i les relacions convivncials d'ajuda mútua. La nova regulacio acull també la família homoparental.

Aquests canvis han perms, per exemple, la inscripcio de la filiacio d'un fill o filla per part de dues mares directament a partir del naixement, evitant aix el buit legal que s'havia produït i que ens va obligar a coadoptar els nostres fills i filles.

A més dels efectes legals i jurídics que li són propis al matrimoni, com la creacio d'un vincle entre dues persones i els diversos drets i deures que aquest vincle implica, el matrimoni té un valor ritual i simbòlic de prestigi, comproms amb la parella i presentacio pública d'aquesta davant la comunitat, que suposa una adequacio a la norma i, per tant, comporta un reconeixement i una acceptacio social.

Vivència de les famílies LGBTBIQ

Els canvis produïts en el marc jurídic s'han viscut primer amb incredulitat, per la celeritat amb la qual el poder legislatiu s'adaptava a una realitat social, després amb sorpresa i finalment amb il·lusió. Passat aquest primer moment, la reivindicació política de les associacions familiars es torna a centrar en aquells aspectes encara pendents: la durada excessiva dels tràmits dels certificats d'adoneïtat i l'adopció nacional, la visibilitat de la realitat de les famílies homoparentals, la sensibilització en relació amb la diversitat familiar i sexual a educad@rs, mestres, formad@rs, etc. Per treballar aquest últim punt, des de la nostra associació, el 2008, es va produir un documental, dirigit per la periodista Anna Boluda i titulat *Homo Baby Boom*, que mostra la diversitat de famílies homoparentals i que ofereix una guia didctica amb propostes d'activitats.

Des de les associacions LGBTBIQ treballem perquè els nostres pobles i ciutats acullin, desenvolupin i integrin models més inclusius i plurals, on la diversitat dels models familiars i les nostres experiències de maternitat i paternitat puguin veure's reflectides en el paisatge cultural i humà. És a dir, que es puguin veure a l'escola, al consultori mèdic, al parc infantil, etc.

Vm participar a les primeres jornades europees de famílies homoparentals a París, organitzades per la NELFA.⁴ All vam comprovar com el context social i legislatiu condiona la visibilitat de les nostres famílies. Vm comprovar com, encara que sembli mentida, països com Portugal i Espanya ja tenen uns drets reconeguts tant pel que fa a les persones homosexuals com a les famílies homoparentals. Vm comprovar com un país com França encara no ha fet els canvis legislatius que permetin reconèixer els drets de les persones homosexuals que viuen all i com sembla que la invisibilitat de les famílies homoparentals és un fet. Des de Catalunya ens hi vam desplaçar cinquanta persones, pares i mares, nens i nenes, intentant mostrar la realitat de les nostres famílies i com la nostra lluita no té sentit sense els nostres fills i filles. D'aquella trobada en resulten les segones jornades europees, que s'organitzaran a Barcelona el 2012, i la presidència de la NELFA.⁴

També hem participat a la IV Convenció de Famílies por la Diversidad Sexual,⁵ organitzada a Xile, aquest darrer setembre, per l'Asociaci Internacional de

“A més dels efectes legals i jurídics que li són propis al matrimoni, com la creació d'un vincle entre dues persones i els diversos drets i deures que aquest vincle implica, el matrimoni té un valor ritual i simbòlic de prestigi, comproms amb la parella i presentació pública d'aquesta davant la comunitat, que suposa una adequació a la norma i, per tant, comporta un reconeixement i una acceptació social.”

Famílies por la Diversidad Sexual. En aquell congrés hi assistien un total de 23 països, majoritàriament d'Amrica Llatina. Tot i la diferència cultural, és sorprenent veure com, malgrat que la legislació no sempre reconegui els drets de les persones homosexuals, hi ha associacions LGBTBIQ i associacions de mares i pares de LGBTBIQ que lluiten pels seus drets. Hi ha molta feina feta, però també molta feina per fer. Des de la nostra associació hem aportat la visió de les famílies homoparentals, una visió que no tothom tenia present perquè encara hi ha qui pensa que les persones homosexuals no serem pares ni mares.

Per aquests motius considerem fonamental prendre part activa en la proposta i construcció de les nostres representacions i començar a posar les peces perquè aquesta nova “realitat legal” se sustenti en canvis socials, que es tradueixin en quotidianitats de les nostres vides, dels nostres fills i filles i/o del nostre entorn familiar i significant.

Creiem que és necessari repensar el concepte de família(es) a partir de les experiències de les famílies LGBTBIQ en les seves diferents realitats, aix com incorporar aquestes experiències en el paisatge cultural i imaginari social dels nostres pobles i ciutats.

L'ANÀLISI ■

París va acollir les Primeres Jornades Europees de Famílies Homoparentals. A la foto, la família de l'autora de l'article.

Els col·lectius LGTBIQ hem de donar a conèixer les aportacions de les experiències de les nostres famílies, per pensar un model plural de maternitat/paternitat i família que incorpori les noves realitats i transformacions de la societat catalana contemporània. Des de les associacions hem de mostrar l'existència d'un àmbit d'organització i cohesió, nivell d'associacionisme, de les nostres famílies; contribuint a la difusió en altres països dels nous models de família que es construeixen a Catalunya i la transformació que ha implicat la promulgació de les lleis que garanteixen la igualtat de drets de les nostres famílies.

Som família abans i després de la llei. Som família ms enllà de la llei Q

1. Principis de Yogyakarta: principis sobre l'aplicació de la legislació internacional de drets humans amb relació a l'orientació sexual i la identitat de gènere. Generalitat de Catalunya. Secretaria de Polítiques Familiars i Drets de Ciutadania, 2008.

2. Beck-Gernsheim, E. *La reinveni de la família. En busca de noves formes de convivència*. Barcelona: Paidós, 2003.

3. Llei 13/2005, d'1 de juliol, per la qual es modifica el Codi civil en matèria de dret a contraure matrimoni. BOE 157, d'1.7.2005.

4. Nelfa: Network of European LGBT Families Associations. <www.nelfa.org>

5. Asociación Internacional de Famílies por la Diversidad Sexual. <www.familiasporladiversidad.org>

